

eller destilleret vand deraf anvendes til badning af friske sår, »nogle mener, at hvis denne urt varmes hos nogen, da stilles næsens og andre sårs blod«.

Indgår i vindekøkt til mundskylning for tandpine (1688; 3), er ofte brugt af kloge folk til at stille blod med, udtræk anbringes på fingerlæsioner; en te af hyrdetaske er blodrensende (NJylland; 4) og god for blodet (5). Planten har styrkende og sammentrækkende egenskaber (6). Mod koens blodajle indgives »blodurt« (denne art eller pileurt) og hønsemøg i drengs urin eller koens mælk (7); er anvendt til at stille hestes blødning (8).

Plantens aske skal have været brugt som surrogat for snustobak (?). Brødmel forurennet med dens frø gav sødtsmagende og ufordøjelige brød (6).

Unge blade kan spises som salat og tilsættes gemyseretter (9).

LITTERATUR: (1) 703 19a,34a-b sml. 10a; (2) 841 1577,28; (3) 665e 84; (4) 161 1906/23:1666; (5) 107 1963; (6) 398 1806,603 og 1821,702; (7) 83 171; (8) 83 118; (9) 712 28.

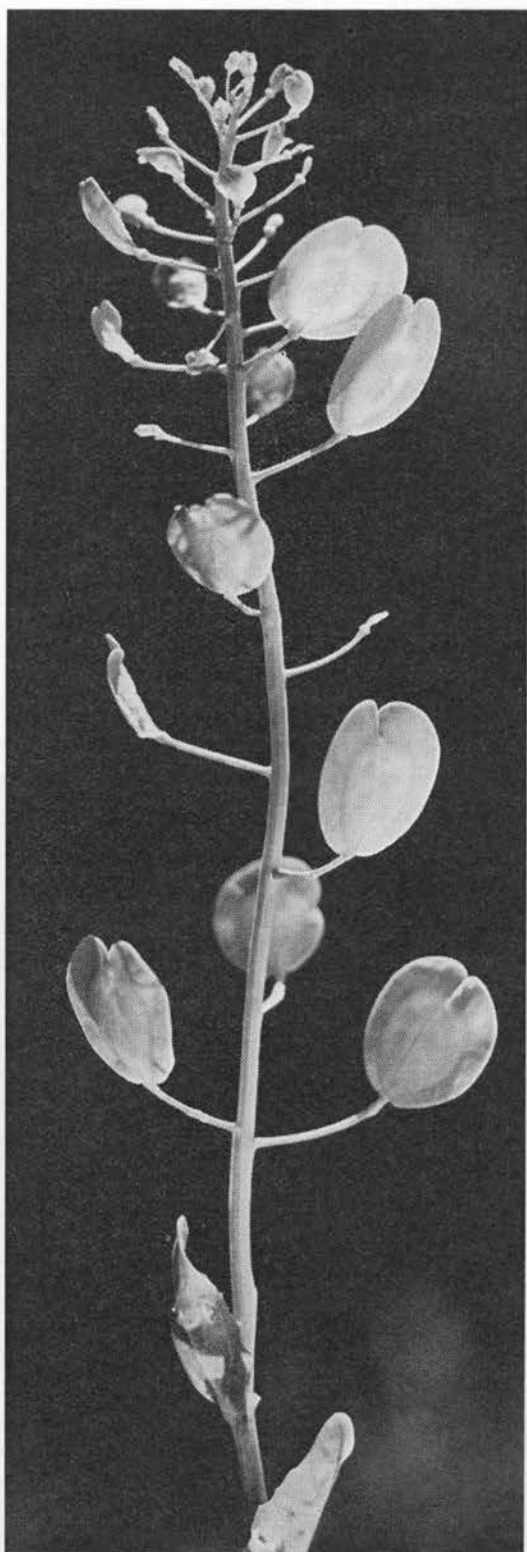
Pengeurt, *Thlaspi arvense*

er 15-30 cm høj og glat med aflange, forneden stilkede blade, de øvre pilformede omfattende stænglen; små hvide blomster og store flade, runde eller ovale skulper. Almindeligt markurudt.

Pengeurt 1688ff, *bondesenep* o. 1700, anvendt som krydderi, se nedenfor, *løgurt* 1789, *markløg* Thy 1802-o. 1870 efter den knuste plantes lugt; *hungerblomme* (= -blomst) Sundeved; *judaspenge* Sønderjylland, navnet er overført fra en anden korsblomst (*Lunaria annua*) i haver med rødviolette kroner og lignende, men meget større skulper, ligeså *Judas sølvpenge* NLangeland, *lybske skillinger* Thy; *pengeblomst* Thy, ØJylland, *pengepong(e)* NSjælland; *skrade* Thy 1842 og *ras* Herningegnen er lydord, se skjaller bd. 4; *porcelænsblomst* ved Kerteminde efter blomsterfarven (1).

Mælken skal få en ubehagelig løgsmag, hvis koen har ædt denne plante (2). - Når pengeurten er moden, skal enghøet høstes (Bornholm 1777; 3), måske forveksling med skjaller bd. 4.

Mod korn- og melorm kan strøs pengeurt på kornlofter, i senge og værelser mod væggelus (4). Farmakopeen 1772 anfører urten og frøene.

Pengeurt. (EH).

Bønder i Thy har samlet frøene i rug- og bygmarker til krydderi i kødpølser (1802; 5). Skulperne er legende børns »penge«.

LITTERATUR: (1) 689 2,704f; (2) 398 1821,702; (3) 733 57; (4) 398 1806,602; 792 2,1792,259; (5) 999 73.

Karse, *Lepidium*

HAVEKARSE, *Lepidium sativum*, er en enårig grålig plante med delte blade, små hvide velugtende blomster og blålige støvknapper. Forvildes fra dyrkningen, påvist fra vikingetiden, forhen ukrudt i hørmarker.

Karse o. 1300ff (carsæ), navnets oprindelse er uvis; i stednavnet Karseløkke 1446 ved Nyborg; *gårdkarse* begyndelsen af 1500-t, forleddet = (køkken-)have.

STINKENDE KARSE, *Lepidium ruderales*, forgrenet og indtil 30 cm høj med forneden delte, foroven

linieformede blade; blomsterne meget små uden kronblade. Temmelig almindelig på pladser omkring byer.

Kvindurt Loll. o. 1870 efter ildelugten, sml. gåsefod s. 159, *lugtegræs*, -skidt Birkholm ved Tåsinge.

STRANDKARSE, *Lepidium latifolium*, er bleget blågrøn, 50-70 cm høj med savtakkede blade og små hvide blomster samlet i en tæt top. På lerede strandenge navnlig ved Østersøen.

Vild eller strand-peberrod 1532, 1688; Falster; *sennepsurt* 1667, *peberurt* 1667-1774, *havræddike* 1698, *peberkrudt* o. 1700.

SALOMONS LYSESTAGE 1851ff, *Lepidium campestre*, 15-40 cm høj og stift opret med talrige udspærrede grene (som arme på lystestage), små hvide blomster og skeformede skulper. Nu sjælden på dyrket jord og diger.

Bondekarse o. 1700 nedsættende i forhold til havekarse; *kong Salomons lystestage* 1786-1831, *markkarse* 1860-78.

LITTERATUR: 689 1,840-42; 495 10,1965,81.

Kimplanter af havekarsen anvendes som krydderurt. (EH).

